

Nr 131

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa televisionsfrågor jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

Vid anmälan i årets statsverksproposition av medelsberäkningen för televisionsverksamheten (bilaga 8, punkt 69) anförde chefen för kommunikationsdepartementet, att beredningen ännu icke var avslutad i fråga om medelsanvisningen till televisionshuset i Stockholm samt beräkningarna rörande medelsbehovet för Sveriges Radios och televerkets driftutgifter. För televisionshuset beräknades under statens allmänna fastighetsfond (punkt 75) preliminärt, i avbidan på en särskild proposition i ämnet, ett anslag av 10 mkr. för budgetåret 1962/63.

I propositionen nr 120 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 9 mars 1962, föreslagit riksdagen att till Televisionshus för budgetåret 1962/63 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kr.

I propositionen beräknar Kungl. Maj:t televisionens medelsbehov för budgetåret 1962/63 till 125 mkr., vilket utgör en ökning med 31 mkr. i jämförelse med innevarande budgetår.

Av det totala beloppet avser 70 mkr. Sveriges Radios programproduktion. Detta innebär en höjning med 21,5 mkr. eller med ca 45 %. Televerkets driftkostnader ökar med 1 mkr. till 23,5 mkr. Ett anslag om 7,5 mkr. föreslås till påbörjande av byggnadsarbetena för televisionshuset i Stockholm.

Beträffande framställningar av *telestyrelsen* och *Sveriges Radio* rörande televisionens medelsbehov m. m. torde få hänvisas till propositionen (s. 2—4). Likaså torde i fråga om framställningar av *byggnadsstyrelsen* angående medelsbehovet för televisionshuset få hänvisas till propositionen (s. 5—7).

Departementschefen har anfört följande.

Televisionen har under en jämförelsevis kort tid vunnit en avsevärd utbredning i Sverige. De prognoser som förelåg när statsmakterna 1956 fattade beslut om införande av reguljär televisionsverksamhet har vida överträffats. Enligt nu föreliggande planer kommer sändarstationerna vid utgången av nästa budgetår att täcka områden med en befolkning av över 7 miljoner invånare. Vid samma tid beräknas antalet licenser överstiga 1,7 miljon, vilket innebär att nära två tredjedelar av landets hushåll då innehar televisionsmottagare.

En första etapp i utbyggnaden av televisionens distributionsnät kan nu sägas vara avslutad. För de närmaste åren kommer utbyggnaden i huvudsak att inriktas på att komplettera sändarnätet i områden med dåliga mottagningsförhållanden, att höja sändarnas effekt och att förbättra driftsäkerheten hos sändare och programförbindelser.

Vad angår själva programverksamheten har statsmakterna i begynnelse- och utbyggnadsskedet medvetet följt en mera återhållsam och försiktig linje. Medelstillelningen för programverksamheten begränsades sålunda avsiktligt för att distributionsnätets utbyggnad skulle få största möjliga del av tillgängliga resurser. Sändningstiden har utsträckts efter en plan som inneburit en årlig ökning av ca 2 timmar per vecka. Programverksamheten har till huvudsaklig del fått bedrivas i provisoriska lokaler.

Till följd av den snabba ökningen av antalet televisionsapparater i landet har även inkomsterna från televisionslicenser stigit i hastig takt. Televisionsrörelsen har därigenom fått en god ekonomi.

Enligt min mening är tiden nu inne att ta upp mera långsiktiga överväganden beträffande televisionen. Frågan om televisionens framtida utveckling i vårt land bör sålunda göras till föremål för utredning. Denna synes i första hand böra sikta till en ekonomisk långtidsplan, som kan läggas till grund för statsmakternas ställningstaganden rörande televisionens anslagsfrågor. Jag vill i sammanhanget erinra om att frågan om riktlinjerna för ljudradions framtida utveckling överlämnats till en sakkunnigkommitté med i huvudsak parlamentarisk sammansättning — 1960 års radioutredning. Då enligt min mening de båda mediernas framtid lämpligen bör bedömas i ett sammanhang, torde jämväl spörsmålet om televisionens utveckling böra överlämnas till utredningen. Frågan om de närmare direktiven för utvidgningen av radioutredningens uppdrag har jag för avsikt att vid senare tidpunkt anmäla för Kungl. Maj:t.

Jag övergår nu till frågan om medelstillelningen under televisionens specialbudget för budgetåret 1962/63 och börjar därvid med anslaget till televisionshus.

1959 års riksdag fattade i princip beslut om uppförande av ett televisionshus i omedelbar anslutning till radiohuset inom kvarteret Förrådsbacken i Stockholm. Projektet uppskattades preliminärt kosta ca 40 mkr. Då projekteringsarbetena inte kommit till ett sådant stadium att en tillförlitlig kostnadsberäkning kunnat framläggas, ansågs emellertid slutlig ställning till byggnadsarbetena för själva televisionshuset inte kunna tagas vid 1959 eller 1960 års riksdagar. För de fortsatta projekteringsarbetena skulle gälla den målsättningen att en kostnadsram av 40 mkr. för själva televisionshuset inte fick överskridas.

I 1961 års statsverksproposition meddelade jag, att byggnadsprojektet enligt det lokalprogram som faststälts av Kungl. Maj:t hade uppdelats i två särskilda etapper. Den första etappen hade avgränsats på sådant sätt, att kostnaderna för densamma kunde rymmas inom en ram av 40 mkr., och att de i samma etapp ingående utrymmena, som bl. a. omfattade två större studios, skulle kunna utgöra en självständigt fungerande enhet. De utanför kostnadsramen liggande arbetena uppskattades av byggnadsstyrelsen till ca 10 mkr. På grund av att någon tillförlitlig kostnadsberäkning fortfarande inte hade kunnat utföras, var jag emellertid ej beredd att tillstyrka medel för att påbörja byggnadsföretaget.

Byggnadsstyrelsen har nu framlagt en genomarbetad kostnadsberäkning för själva televisionshuset. Anläggningskostnaderna beräknas vid prisläget

den 1 juli 1961 till 44,5 mkr., vilket belopp håller sig inom den tidigare angivna kostnadsramen jämte de automatiska prisstegringar som inträffat sedan sommaren 1959.

Televisionsverksamhetens nuvarande provisoriska lokalförhållanden i Stockholm är i hög grad otillfredsställande från såväl programmässiga som driftekonomiska synpunkter. Nämda nackdelar kommer under de närmaste åren att successivt tilltaga till följd av de ökade krav som ställs i fråga om ökad sändningstid och höjd programkvalitet. Mot denna bakgrund och då en genomarbetad kostnadsberäkning numera föreligger förordar jag, att definitivt beslut nu fattas om uppförande av ifrågavarande byggnad.

Såsom framgått av min redogörelse för televisionens programverksamhet har jag ansett tiden nu vara inne att ta upp mera långsiktiga överväganden om televisionens framtida utveckling i vårt land. Vid planeringen av televisionshuset i Stockholm har jag ansett utgångspunkten böra vara, att en längre tid kan komma att förflyta innan en andra etapp av anläggningen blir aktuell. Med hänsyn härtill har med hjälp av särskild expertis en översyn av byggnadsprojektet verkställts utifrån den förutsättningen att byggnaden i fråga skall kunna fungera självständigt under ca tio år. En överarbetning av föreliggande huvudhandlingar har skett med dessa utgångspunkter. Efter mindre justeringar i det fastställda programmet och motsvarande omdispositioner inom byggnaden har framkommit ett förslag som godtagits av såväl byggnadsstyrelsen som Sveriges Radio. Ett väsentligt resultat av den företagna översynen är att byggnaden givits en utformning som medger betydligt större frihet för framtida omdispositioner inom byggnaden till följd av den snabba tekniska utvecklingen på televisionens område.

Frågan om det i investeringsplanen upptagna radiolänktornet har ytterligare undersökts under de senaste månaderna. Behovet av programförbindelser för television, som skall anslutas till tornet, bedömes numera vara väsentligt mycket större än vad man tidigare utgick ifrån. Dessutom har det befunnits fördelaktigt att till tornet ansluta kanaler för telefontrafiken på den nya radiolänken till Finland. Undersökningarna har visat, att övervägande skäl talar för att tornet med tillhörande distributionscentral förlägges till ett Stockholms stad tillhörigt område vid Kaknäs på norra Djurgården ca 1,3 km från det blivande televisionshuset. Vid överläggningar, som under hand förts med företrädare för staden, har man från stadens sida ställt sig positiv till en markupplåtelse för ändamålet.

Anläggningskostnaderna för tornet och distributionscentralen kan numera uppskattas till ca 7,5 mkr. Förläggningen till Kaknäs medför att dessa kostnader — vilka hittills förutsatts skola redovisas under anslagen Televisionshus respektive Radiohus — enligt gällande principer bör bestridas från anslag under televerkets fond. Jag förordar, att byggnadsobjektet upptages under anslaget till televisionsradioanläggningar och avföres ur investeringsplanerna för de båda förstnämnda anslagen.

Icke obetydliga driftekonomiska fördelar kan vinnas om tornet och distributionscentralen kan uppföras och tas i drift utan tidsutdräkt. Trots att någon slutgiltig kostnadsberäkning för anläggningen ännu icke föreligger, förordar jag därför att medel till påbörjande av byggnadsarbetena upptages för nästa budgetår. Jag beräknar en medelsförbrukning av 2 mkr. för ändamålet. Anslaget till televisionsradioanläggningar torde med hänsyn härtill genom beslut av Kungl. Maj:t sedermera få förstärkas med motsvarande

belopp från televerkets dispositionsanslag. Därest den slutliga kostnadsberäkningen skulle visa, att kostnaden för anläggningen blir högre än 7,5 mkr., torde frågan om dess igångsättande böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Projekteringsläget synes medge att televisionshuset kan påörjas under andra hälften av år 1962. Byggnadsstyrelsen har uppskattat medelsförbrukningen under budgetåret 1962/63 till ca 8,5 mkr. och i anslag åskat samma belopp. Med hänsyn till vad jag anfört rörande radiolänktornet föreslår jag att anslaget uppföres med 7,5 mkr. I sammanhanget vill jag nämna, att i anledning av den ändrade fondredovisningen för länktorn och distributionscentral medelsförbrukningen under anslaget till radiohus nu kan beräknas bli 1 mkr. lägre än vad som angavs i årets statsverksproposition.

Vad gäller televisionens specialbudget i övrigt beräknar jag för Sveriges Radios programproduktion ett sammanlagt belopp av 70 mkr. Detta innebär en ökning med 21,5 mkr. eller med ca 45 % i jämförelse med innevarande budgetår och mer än en fördubbling i förhållande till budgetåret 1960/61.

Av ökningen för nästa budgetår om 21,5 mkr. avser drygt 8 mkr. automatiska kostnadsstegringar samt utgifter för en programtidsökning med 2 timmar per vecka. Ett ungefär lika stort belopp beräknas för konsolidering av verksamheten och höjning av programmets kvalitet. I anslutning härtill må nämnas, att den totala medelstillelningen till Sveriges Radio för nästa budgetår härjämte ger utrymme för en betydande standardförbättring i tekniskt avseende. För fortsatt försöksverksamhet med skoltelevision har i enlighet med Sveriges Radios förslag upptagits en ökning med 2,3 mkr. till 3,1 mkr. Det torde få förutsättas att Sveriges Radio i samråd med vederbörande organ vid lämplig tidpunkt redovisar erfarenheterna av försöksverksamheten samt framlägger förslag rörande skoltelevisionens framtida omfattning, inriktning och organisation. Ett problem som enligt min uppfattning bör ägnas ökad uppmärksamhet är de anstaltvårdades och handikappades möjligheter att tillgodogöra sig televisionsprogrammen. Det är angeläget, att många människor, vilka på grund av sitt handikapp är i hög grad hänvisade till televisionen såsom kultur- och underhållningsmedium, får möjlighet härtill genom sändningstider under dagen. Samma behov föreligger givetvis hos de stora grupper som på grund av skiftarbete eller obekvämt arbetstid är förhindrade att följa den ordinarie programverksamheten. Efter samråd med Sveriges Radio har för dessa ändamål beräknats ett särskilt belopp, vilket avser att möjliggöra ca 5 timmars reprisprogram per vecka. Denna verksamhet förutsättes påörjas vid en tidpunkt, då de tekniska och personella förutsättningarna härför föreligger. Kostnaderna för här avsedda särskilda programsändningar har jag beräknat till 3 mkr. Därmed har jag i grova drag specificerat den föreslagna ökningen om 21,5 mkr.

Telestyrelsen har beräknat utgifterna för driften av distributionsnätet och för licenssuppbörd m. m. till 23,5 mkr. I detta sammanhang vill jag anmäla, att styrelsen i skrivelse den 28 februari 1962 föreslagit övergång från kvartals- till halvårsbetalning av licensavgiften fr. o. m. den 1 oktober 1962. Förslaget remissbehandlas för närvarande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att senare ta ställning till förslaget. Därest detsamma bifalles, beräknas televerkets driftkostnader minska med ca 1,5 mkr. för år. I avbidan på ställningstagandet till förslaget beräknar jag televerkets driftkostnader till 23,5 mkr.

Investeringsanslaget till televisionsradioanläggningar har i årets statsverksproposition upptagits till 22 mkr. I det föregående har jag förutsatt att nämnda anslag förstärkes med 2 mkr. från televerkets dispositionsanslag. Anslagsmedlen till nu ifrågavarande ändamål från televisionens specialbudget bör därför beräknas till 24 mkr. för budgetåret 1962/63.

Till televisionshus har jag nyss föreslagit ett anslag av 7,5 mkr. och beräknat medelsförbrukningen till ungefär samma belopp.

Utgifterna för televisionsverksamheten skulle sålunda för budgetåret 1962/63 uppgå till (70 + 23,5 + 24 + 7,5) 125 mkr., vilket innebär en ökning med ca 31 mkr. i jämförelse med motsvarande utgiftsberäkning för innevarande budgetår.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av *fru Segerstedt Wiberg m. fl.* (I: 59) och den andra inom andra kammaren av *herr Källstad m. fl.* (II: 96), i vilka (p. 1) såvitt nu är i fråga hemställts att riksdagen måtte uttala att de av Sveriges Radio för budgetåret 1962/63 äskade medlen för fortsatt och utvidgad försöksverksamhet med skol-TV ställes till Sveriges Radios förfogande.

Beträffande de skäl som motionärerna anfört till stöd för sitt ifrågavarande yrkande får utskottet hänvisa till motionen II: 96.

Utskottet. För televisionens programproduktion under nästa budgetår beräknas enligt Kungl. Maj:ts förevarande förslag ett sammanlagt belopp av 70 mkr., innebärande en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 21,5 mkr. Av ökningen anges drygt 8 mkr. avse automatiska kostnadsstegringar jämte utgifter för en programtidsökning med 2 timmar per vecka samt ett lika stort belopp avse konsolidering av verksamheten och höjning av programmets kvalitet. För fortsatt försöksverksamhet med skoltelevision upptages vidare, i enlighet med Sveriges Radios förslag, en ökning med 2,3 mkr. Slutligen beräknas för införande av ett ca 5 timmars reprisprogram per vecka — avsett närmast för beredande av möjligheter för de anstaltvårdade och handikappade samt för grupper med skiftarbete eller obekvämt arbetstid att kunna tillgodogöra sig televisionsprogrammen — ett belopp av 3 mkr.

Den sålunda förordade anslagshöjningen för ett utökat program samt för höjning av programkvaliteten finner utskottet för sin del välmotiverad. Genom den föreslagna ökningen av medelstilledningen för skoltelevisionen har också de önskemål tillgodosetts som framförts därom i motionerna I: 59 och II: 96. Någon särskild framställning från riksdagens sida i frågan torde därför icke erfordras, varför motionerna i denna del avstyrkes.

Utgifterna för driften av distributionsnätet och för licenssuppbörd m. m. har i enlighet med telestyrelsens förslag upptagits med 23,5 mkr. Investeringsanslaget till televisionsradioanläggningar, som i årets statsverksproposition upptagits med 22 mkr., beräknas nu av departementschefen till 24 mkr. som

följd av förutsatt medelsförbrukning om 2 mkr. för påbörjande av det planerade radiolänktornet med tillhörande distributionscentral. Nämda anläggning, som tidigare avsetts skola förläggas i nära anslutning till radio- och televisionshuset, föreslås nu placerad på ett för ändamålet mera lämpat område vid Kaknäs på norra Djurgården. Anläggningskostnaderna, vilka uppskattas till totalt ca 7,5 mkr., anses med hänsyn till byggnadens ändrade lokalisering samt dess funktion böra bestridas från anslaget till televisionsradianläggningar i stället för — såsom tidigare förutsatts — anslagen till television- och radiohus.

Utskottet, som biträder Kungl. Maj:ts förslag även i sist berörda delar, konstaterar vidare med tillfredsställelse att en genomarbetad kostnadsberäkning numera framlagts för det planerade nya televisionshuset, om vars uppförande principbeslut fattades redan vid 1959 års riksdag. Icke minst viktigt finner utskottet det därvid vara att byggnaden — i överensstämmelse med utskottets vid 1959 års riksdag uttalade önskemål (jfr SU 1959: 6, p. 9) — avses få en utformning som medger stor frihet för framtida omdispositioner till följd av den snabba tekniska utvecklingen på televisionens område.

Medelsförbrukningen under nästa budgetår för televisionshuset, vilket vid prisläget den 1 juli 1961 kostnadsberäknats till 44,5 mkr., beräknas av departementschefen till ca 7,5 mkr. Den med motsvarande belopp äskade medelsanvisningen tillstyrkes av utskottet.

Utgifterna för televisionsverksamheten under nästa budgetår skulle därmed uppgå till (70 + 23,5 + 24 + 7,5) 125 mkr., innebärande en ökning av motsvarande utgiftsberäkning för innevarande budgetår med ca 31 mkr.

Utskottet, som således biträder Kungl. Maj:ts föreliggande förslag beträffande verksamhetens omfattning och inriktning under nästa budgetår, har ej heller funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i förevarande sammanhang i övrigt förordat.

I enlighet med det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må till *Televisionshus* för budgetåret 1962/63 å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kr.;

II. att motionerna I:59 och II:96, såvitt nu är fråga, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 maj 1962

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Gillström, Einar Persson, fröken Andersson, herrar Birger Andersson, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Ragnar Bergh, Per Jacobsson, Bengtson, Mårtensson, Bertil Petersson, Bengt Gustavsson, Herbert Larsson, Källqvist och Manne Olsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Almgren, fröken Elmén, herrar Nilsson i Göingegården, Andreasson, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, herrar Svensson i Ljungskile, Johansson i Norrköping, Gustafsson i Kårby och Nelander.